

Nový fenomén vykazování podnikových kombinací – celkový goodwill[#]

Vladimír Zelenka^{*}

Účetní zobrazení goodwillu, který by odpovídal 100 % podílové účasti, tj. podílu všech akcionářů na účetní jednotce nabývané při podnikové kombinaci má svou desítky let starou historii v odborné literatuře. Pravdou však zůstává, že standardizace účetního výkaznictví takto pojatý goodwill doposud neznala. Vykazování goodwillu bylo a je v souvislosti s podnikovými kombinacemi tradičně založeno na jeho vyčíslení spočívajícím na pořizovacích nákladech, které nabyvatel vynaložil za svou investici do nabývané jednotky, snížených o podíl nabyvatele na určitém způsobem vymezených čistých aktivech nabývané jednotky. V současnosti účinná úprava Mezinárodního standardu účetního výkaznictví IFRS 3 Podnikové kombinace rovněž vychází z tohoto pojetí. Zásadní novela IFRS 3, která je platná a stane se účinnou pro účetní závěrky za období počínající 1. červencem 2009, podstatně mění způsob vyčíslení goodwillu při podnikové kombinaci. Příspěvek se zabývá problematikou tzv. celkového goodwillu, který se stává novým fenoménem účetního výkaznictví v oblasti podnikových kombinací podle IFRS, jakož i podle novely SFAS 141 Podnikové kombinace (revidovaný) v rámci standardů v kontextu US GAAP, účinné pro účetní závěrky počínající 15. prosincem 2008. Zdá se, že česká účetní standardizaci zatím fenomén celkový goodwill nemá na pořadu dne, ale lze předpokládat, že s určitým zpožděním se dostane i na toto téma.

Vyčíslení goodwillu podle stávajícího znění IFRS 3

Dosavadní vyčíslení goodwillu v případě akvizice, při níž nabyvatel nezískává stoprocentní podíl na nabývané jednotce lze podle IFRS 3 vyjádřit tímto vztahem (viz IASCF, 2004):

$$GWA = AC - p \cdot (A - Z - PZ)_{I,F,DA}, \quad (1)$$

kde GWA = goodwill odpovídající podílu nabyvatele,
 AC = pořizovací náklady akvizice,
 p = podílová účast,
 A = Aktiva
 Z = Závazky
 PZ = podmíněné závazky,
 I = identifikovatelné,
 F = Oceněné fair value,
 DA = k datu akvizice.

Veličina $p \cdot (A - Z - PZ)_{I,F,DA}$ bude dále v textu označována jako $pICA$ (podíl na identifikovatelných čistých aktivech).

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného projektu *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

^{*} Doc. Ing. Vladimír Zelenka, Ph.D. – docent; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika; <vzelenka@vse.cz>.

Je zřejmé, že veličina AC odpovídá podílu nabyvatele, tj. neobsahuje pomyslnou protihodnotu za menšinový podíl. Veličina *pICA* představuje nabyvatelův podíl na čistých aktivech. Menšenec i menšitel jsou konsistentní a srovnatelné. Problém spočívá v tom, že v kontextu konsolidace účetní závěrky plnou metodou je takto pojatý goodwill (GWA) jedinou položkou čistých aktiv, která odpovídá pouze podílu nabyvatele¹. Zároveň vykázání takto částečně pojatého goodwillu neumožňuje k datu akvizice prezentovat celý úhrn aktiv ovládaných nabyvatelem. Tvůrci standardů (IASB, FASB) se tudíž rozhodli v další fázi přípravy inovovaných standardů zabývajících se problematikou podnikových kombinací zapojit do reálné praxe účetního výkaznictví goodwill, který odpovídá jak podílu nabyvatele, tak i nabývaného (viz např. Dorata – Badawi, 2008, s. 2). Dále v textu bude označován jako celkový goodwill (GWT).

Vyčíslení celkového goodwillu podle novelizovaného IFRS 3

Celkový goodwill musí obecně odpovídat tomu, že goodwill jakožto rozdílová veličina bude vyčíslen jako rozdíl dvou veličin, z nichž každá představuje jak podíl nabyvatele, tak i podíl menšinových (nekontrolních) akcionářů. Vyčíslení celkového goodwillu může prvotně vycházet z hodnoty nabývané jednotky nebo z pořizovacích nákladů vynaložených nabyvatelem. Předmětem tohoto příspěvku není problematika stanovení celkového goodwillu pouze na pořizovacích nákladech nabyvatele. Této problematice je věnována pozornost v jiné literatuře (viz Zelenka, 2006, s. 69 a dále nebo Zelenka, 2007). Další text je věnován postupům, které byly pro vyčíslení celkového goodwillu zvoleny při vývoji novelizovaného IFRS 3 a SFAS 141.

Zveřejněný společný návrh novely standardů IFRS 3 a SFAS 141 z podzimu roku 2005 předpokládá vyčíslení celkového goodwillu následujícím způsobem:

$$GWT = B - (A - Z)_{I,F,DA}, \quad (2)$$

kde GWT = Celkový goodwill,
 B = fair value nabyté jednotky.

Veličina $(A - Z)_{I,F,DA}$ bude dále označována *ICA* (identifikovatelná čistá aktiva)².

Goodwill je v tomto návrhu novel standardů vyčíslen jako „přebytek fair value nabývané podnikatelské jednotky jako celku nad čistou částkou uznaných identifikovatelných nabytých aktiv a převzatých závazků k datu akvizice“ (viz IASCF, 2005). Vzhledem k tomu, že se měl goodwill dle návrhu standardů vyčíslovat jako celkový goodwill vztažený k celé nabývané jednotce (resp. stoprocentnímu podílu na ní), je třeba navíc zmínit další pravidla spjatá s předpokládaným účetním řešením takových akvizic, kdy nabyvatel získává k datu akvizice menší než stoprocentní podíl na nabývané jednotce, tedy kdy kromě nabyvatelova podílu existuje i nekontrolní (menšinový) podíl jiných investorů. Návrh standardů požadoval, aby nabyvatel nejprve uznal nabytá identifikovatelná aktiva a převzaté závazky ve fair value a následně vyčíslil celkový goodwill. Teprve poté se žádalo, aby byla částka celkového goodwillu rozdělena zvlášť na díl nabyvatele a díl náležící nekontrolnímu (menšinovému)

¹ Tento postup je přitom typický pro poměrnou konsolidaci.

² Oproti stávajícímu znění IFRS 3 se do veličiny *ICA* zahrnuje jen ta skupina podmíněných závazků, které jsou v duchu IAS 37 současnými závazky již k datu akvizice. Do rovnice (2) nebyla zvlášť uvedena specifická položka podmíněných závazků (PZ), předpokládáme, že část podmíněných závazků je vyjádřena v závazcích (Z).

podílu. Účetní hodnota goodwillu náležícího nabyvateli by byla zjištěna jako k datu akvizice zjištěný rozdíl mezi fair value nabyvatelova podílu na nabyté jednotce a jeho podílem na fair value samostatně uznaných nabytých aktiv a převzatých závazků nabyté jednotky.

$$GWA = BA - PICA_{I,F,DA}, \quad (3)$$

kde BA = fair value nabyvatelova podílu na nabyté podnikatelské jednotce.

Vyčíslení hodnoty nabývané jednotky jako celku ve výši fair value bylo stěžejním prvkem účetní metody akvizice pro vykazování podnikových kombinací v návrhu standardu a zároveň mělo být základnou pro vyčíslení goodwillu.

Zásadní otázkou bylo, jak stanovit fair value nabývané jednotky. Pokud by šlo o takovou podnikovou kombinaci, při níž by nabývaná jednotka byla získána za určitou cenu (převedenou protihodnotu), považovala by se tato cena podle návrhu za fair value nabyvatelova podílu na nabývané jednotce jako celku k datu akvizice, pokud by neexistoval důkaz, že se tato transakce neuskutečnila mezi znalými, nezávislými a ochotnými stranami, a aniž by jedna ze stran jednala pod nátlakem.

Pokud by se transakce uskutečnila s odlišnými parametry, než je uvedeno výše, tj. cenu zaplacenou za nabývanou jednotku by nešlo označit za vhodnou základnu pro stanovení fair value nabyvatelova podílu na nabývané jednotce, nebo pokud by byla transakce uskutečněna bez protihodnoty, bylo třeba pro stanovení fair value podílu nabyvatele na nabývané podnikatelské jednotce zvolit jinou oceňovací techniku.

Nabyvatel by musel nejprve vyčíslit celkovou fair value nabývané jednotky jako celku, bez ohledu na výši drženého podílu v této jednotce. Pokud by šlo o podnikovou kombinaci, při níž je získáno 100 % čistých aktiv nebo podílové účasti nabývané jednotky, je vhodnou mírou její fair value k datu akvizice fair value poskytnuté protihodnoty k datu akvizice. Pokud by nabyvatel získal k datu akvizice menší než stoprocentní podílovou účast nabývané jednotky, bylo by možné rovněž vycházet z fair value nabyvatelem poskytnuté protihodnoty. Je však třeba vzít v úvahu, že poskytnutá protihodnota by v tomto případě s největší pravděpodobností nebyla vhodnou mírou fair value nabývané jednotky jako celku. Existuje varieta přístupů, jak při účetním řešení takové podnikové kombinace postupovat s ohledem na konkrétní podmínky dané transakce. Některé postupy, které vedou k tomu, aby byla stanovena částka vyjadřující 100 % nabývané jednotky, mohou být založené na zahrnutí kontrolní prémie, jiné se k této částce dopracují jinými způsoby.

Fair value poskytnuté protihodnoty směnou za podíl nabyvatele na nabývané podnikatelské jednotce představuje úhrn

- částek fair value k datu akvizice nabyvatelem převedených aktiv, převzatých nebo vzniklých závazků a emitovaného vlastního kapitálu a
- fair value každé investice představující do data akvizice nekontrolní (menšinový) podíl na vlastním kapitálu nabývané podnikatelské jednotky, kterou nabyvatel vlastnil bezprostředně před datem akvizice.

Pokud nabyvatelem poskytnutá protihodnota zahrnuje aktiva nebo závazky, jejichž stávající účetní hodnota se liší od jejich fair value k datu akvizice, musí k tomuto datu nabyvatel tyto účetní hodnoty změnit na fair value a uznat ve výsledku hospodaření jako zisky nebo ztráty.

Nevycházet primárně z fair value nabyvatelem poskytnuté protihodnoty a naopak použít oceňovacích technik pro stanovení fair value nabývané jednotky by podle návrhu bylo nutné ze situace, kdy:

- nabyvatel neposkytuje žádnou protihodnotu,
- existuje důkaz, že transakce nepředstavuje směnu týchž hodnot mezi ochotnými stranami, například pokud je prodejce pod nátlakem,
- fair value celkové poskytnuté protihodnoty není možné stanovit spolehlivěji než fair value nabývané podnikatelské jednotky.

Samotná volba oceňovacího přístupu by měla být závislá na disponibilních datech. Pokud by byly k dispozici spolehlivé a průkazné informace o cenách dosahovaných za podnikatelské jednotky obdobné posuzované nabývané jednotce, dala by se přednost tomuto řešení. Pokud by tomu tak nebylo, použily by se jiné vhodné techniky, pro něž by byla k dispozici důležitá data. Tyto oceňovací techniky jsou založené na tržním přístupu, výnosovém přístupu nebo na jejich různých variantách.

Goodwill odpovídající nekontrolnímu (menšinovému) podílu je podle návrhu novel standardů zbytkovou veličinou po odečtení nabyvateleova dílu goodwillu od celkového goodwillu.

$$GWM = GWT - GWA, \quad (4)$$

kde GWM = goodwill odpovídající nekontrolnímu (menšinovému) podílu.

V lednu 2008 bylo publikováno definitivní znění novelizovaného standardu IFRS 3, již v prosinci 2007 byla publikována novela SFAS 141. Konečné podoby obou standardů doznaly určitých změn oproti zveřejněnému návrhu z roku 2005. Definitivní verze standardů neopouštějí koncepci celkového goodwillu, jak byla naznačena ve zveřejněném návrhu, nicméně v novelách je modifikován způsob vyčíslení goodwillu (viz IASCF, 2008 a FASB, 2007). Je naznačen tímto vztahem:

$$GWT = (PH_{F,DA} + PUD_{F,D,A} + NP_{DA}) - ICA_{F,DA}, \quad (5)$$

kde $PH_{F,DA}$ = fair value poskytnuté protihodnoty nabyvatelem,
 $PUD_{F,DA}$ = fair value podílové účasti nabyvatele na nabývané jednotce, kterou držel již před datem akvizice,
 NP_{DA} = částka vyjadřující nekontrolní (menšinový) podíl na nabývané jednotce,
 $ICA_{F,DA}$ = identifikovatelná čistá aktiva nabývané jednotky ve fair value k datu akvizice.

Tento modifikovaný vztah znamená, že se oproti původnímu návrhu nezmiňuje ocenění nabývané jednotky jako celku. Vždy se požaduje, aby byl stoprocentní podíl vyjádřen ve dvou složkách – fair value poskytnuté protihodnoty a částkou vyjadřující nekontrolní podíl. Oba zmiňované standardy, novelizovaný IFRS 3 a novelizovaný SFAS 141, nabízejí rozdílná řešení pro vyčíslení nekontrolního podílu na nabývané jednotce k datu akvizice. Zatímco IFRS 3 umožňuje dva přístupy, jak stanovit nekontrolní podíl k datu akvizice, SFAS 141 požaduje jen jediný. Přístupy IFRS 3 jsou následující:

- vyčíslení nekontrolního podílu na nabývané jednotce ve výši jeho fair value,

- vyčíslení na základě podílu nabyvatele na identifikovatelných čistých aktivech nabývané jednotky před datem akvizice (proporcionálně podle držby akcií nabývané jednotky k datu resp. před datem akvizice).

SFAS 141 umožňuje pouze první z výše uvedených přístupů (viz Brenner et al. 2008). Při použití druhého přístupu je pravděpodobné, že vyčíslení nekontrolního podílu nemusí odpovídat jeho hodnotě, protože tento přístup nepracuje s takovými fenomény, jako je zahrnutí kontrolní prémie do částky nabyvatele podílu, resp. zahrnutí menšinového diskontu do částky podílu nekontrolního.

Jakékoli rozdíly identifikované k datu akvizice v souvislosti s vyčíslením celkového goodwillu se dle zmíněných standardů vyčísľují jako zisk nebo ztráta k tomuto datu. Jde o rozdíly mezi:

- účetní hodnotou nabyvatelem poskytnuté protihodnoty a její fair value³ a
- účetní hodnotou a fair value podílové účasti na nabývané jednotce, kterou nabyvatel držel již před datem akvizice.

Závěr

Lze konstatovat, že vykazování celkového goodwillu je bezesporu vítanou změnou, která může informaci z konsolidovaných účetních závěrek učinit relevantnější oproti stávajícímu stavu. Na druhou stranu je třeba připustit, že zvýšení relevance může být doprovázeno i snížením spolehlivosti účetních informací, zejména pokud dojde k nesprávnému stanovení výše nekontrolního podílu, případně stanovení fair value podílu, který již k datu akvizice nabyvatel držel. V každém případě by k měli k novelizaci zmíněných standardů zaujmout postoj tvůrci účetních standardů u nás.

Literatura

- [1] Brenner, V. C. – Brenner, V. C. Jr. – Jeancola, M. (2008): *New Reporting Standards for Noncontrolling Interests*. [on-line], CPA Journal, 2008, roč. 78, č. 7, s. 34-39, [cit. 20. 10. 2008], <<http://www.nysscpa.org/cpajournal/2008/708/essentials/p34.htm>>.
- [2] Dorata, N. T. – Badawi, I. M. (2008): *International Convergence: The Case of Accounting for Business Combinations*. [on-line], CPA Journal, 2008, roč. 78, č. 4, s. 36-39, [cit. 20. 10. 2008], <<http://www.nysscpa.org/cpajournal/2008/408/essentials/p36.htm>>.
- [3] IASCF (2004): *International Financial Reporting Standard IFRS 3 Business Combinations*. London, IASCF, 2004.
- [4] IASCF (2005): *Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 3 Business Combinations*. London, IASCF, 2005.
- [5] IASCF (2008): *International Financial Reporting Standard IFRS 3 Business Combinations*. London, IASCF, 2008.
- [6] FASB (2007): *Statement of Financial Accounting Standards No. 141 (revised 2007) Business Combinations*. In: *Financial Accounting Series*, no. 299-A. Norfolk, FASB, 2007.

³ Částka vedlejších pořizovacích nákladů za danou investici se nepovažuje za součást fair value protihodnoty a rovněž se vyjadřuje výsledkově k datům jejich vynaložení.

- [7] Zelenka, V. (2006): *Goodwill. Principy vykazování v podniku.* Praha, Ekopress, 2006.
- [8] Zelenka, V. (2007): *Celkový goodwill založený na pořizovacích nákladech akvizice.*
In: Pardelová, R. (ed.): *AIESA 2007 – Budovanie spoločnosti založenej na vedomostiach.*
Bratislava, Ekonomická univerzita, 2007.

Nový fenomén vykazování podnikových kombinací – celkový goodwill

Vladimír Zelenka

ABSTRAKT

IASB a FASB ve svém společném projektu týkajícím se účetního zobrazení podnikových kombinací vypracovaly novelizované standardy IFRS 3 (2008) a SFAS 141 (2007). Vyčíslení goodwillu podle těchto novelizovaných standardů se zásadně liší od stávajících standardů IFRS 3 (2004) a SFAS (2001). Goodwill založený na podílu nabyvatele je nahrazen celkovým goodwillem, který odpovídá jak podílu nabyvatele, tak nekontrolnímu podílu.

Klíčová slova: Goodwill; Celkový goodwill; Nekontrolní podíl; IFRS 3; SFAS 141.

Full Goodwill – New Phenomenon in Business Combinations Reporting

ABSTRACT

IASB and FASB developed revised standards IFRS 3 (2008) and SFAS 141 (2007) in their joint project relating to the accounting for business combinations. Measurement of goodwill according to the revised standards differs on principle from current standards IFRS 3 (2004) and SFAS (2001). Goodwill based on the acquirer's interest is replaced by the goodwill correspondent both acquirer's interest and non-controlling interest.

Key words: Goodwill; Full goodwill; Non-controlling interest; IFRS 3; SFAS 141.

JEL classification: M41.